

VERDENS FORENTE BIBELSELSKAPER GJENNOM 25 ÅR

av

BIRGER MATHISEN

De første impulsene til å danne en sammenslutning av bibelselskapene i verden kom fra misjonærhold, og da især fra Kina.

Henimot slutten av 1920-årene kunne en der se at opptil tre bibelselskaper arbeidet i de samme byer og distrikter. Det måtte føre til forviklinger og til usunn konkurranse. Lignende beklagelige forhold fantes i India, og også andre steder i verden. Årsaken til disse vansker var ikke å finne i lokale forhold, men i de respektive bibelselskapers hovedkvarterer.

Fra gammelt av hadde British and Foreign Bible Society (BFBS) et slags monopol på bibelarbeidet i mange land. American Bible Society (ABS) hadde insistert på at det var selskapets oppgave og plikt å følge amerikanske misjonærer der hvor de dro, og sørge for at de fikk Guds Ord med i sitt arbeid. Rundt 1930 var det sekretærskifte i ABS og BFBS, og nye menn med erfaringer fra misjonsmarken kom til å lede bibelarbeidet. I 1932 møttes representanter for BFBS, ABS og The National Bible Society of Scotland (NBSS) i London, for å undersøke om det ikke var mulig å nå fram til et samarbeid på flere områder. Deltakerne var overbevist om at hvor to eller flere selskaper arbeidet i samme område, så måtte de prøve å nå fram til et felles agentur.

Ennvidere, og dette var viktigere, ble de klar over at så snart som omstendighetene tillot det, måtte en begynne å arbeide på å få dannet nasjonale bibelselskaper og bibelselskaper som hadde nær tilknytning til de nasjonale kirker. Hovedprinsippene for The United Bible Societies (UBS) begynte å ta form allerede i 1932.

I 1939 feiret Det Nederlandske Bibelselskap (NBS) sitt 125-

års jubileum. Dette ble anledningen til en konsultasjon mellom representanter for seks bibelselskaper: ABS, BFBS, NBSS, NBS og Det Franske og Det Norske Bibelselskap. Her ble det faktisk vedtatt at en skulle søke å opprette et «Council of Bible Societies», og Dr. H. C. Rutgers, generalsekretær i NBS, skulle bli den første sekretær for dette råd. Bare noen få uker senere brøt verdenskrigen ut, og planene måtte utsettes inntil krigen var over.

I

Under krigstiden var nok grensene stengt, men behovet for et bibelarbeid over grensene ble kanskje tydeligere enn noen sinne før. De forskjellige bibelselskaper søkte å følge sine soldater og sine fanger med Guds ord. Ikke minst ble Geneve en slags samlesentral for opplysninger og videreforsendelser av bibler. Så snart det var mulig å reise forholdsvis fritt igjen, ble det holdt konsultasjoner på et mer personlig plan mellom representanter for de forskjellige bibelselskaper. Meget skulle bygges opp igjen, og en opplevde bibelnød i mange land. Det lå så å si i luften at nå måtte en arbeide sammen for å løse problemene. Til de nordiske land kom generalsekretær i BFBS, Dr. John R. Temple. Formålet med reisen var nok især å treffe biskop Eivind Berggrav. Mange så hen til ham når det gjaldt ledelse i etterkrigsårene. Før Temple dro til Norge, sa han: «If I can get Berggrav's blessing . . . we'll go ahead with the foundation of a United Bible Societies». Da han sa adjø til Berggrav, ba han Berggrav lyse velsignelsen over seg og knelte ned.

For 25 år siden, fra 6.—9. mai 1946, møttes 61 delegater fra 13 land i Haywards Heath i England. Hovedledelsen av konferansen ble lagt i biskop Berggravs hender. Først henvendte konferansen sin oppmerksomhet på praktiske spørsmål og preserende bibelnød. Det ble gjort forsøk på å sette opp en analyse av hva som trengtes av bibler og testamenter i verden i etterkrigsårene, og det var selvsagt at en måtte samle det en hadde av erfaringer, kunnskap og midler i denne sak. Men konferansedeltakerne ville noe mer enn å løse etterkrigstidens problemer

i bibelarbeidet. Berggrav formulerte dette på sin måte. «The special purpose of this Conference is to unite the Bible Societies of the world. We must take care we do not have too little time for this.» Det var enighet om at navnet på den nye organisasjonen skulle være United Bible Societies, selv om Berggrav hadde bedt om at navnet måtte være United Bible Societies of the World. Navnet og den undertittel som det har fått, a world fellowship of Bible Societies, sier ikke lite om organisasjonens struktur. 9. mai var forhandlingene avsluttet, og innbydelser gikk ut til de forskjellige bibelselskaper om å bli med i denne nye organisasjonen. The United Bible Societies skulle begynne å fungere når seks nasjonale selskaper eller komitéer hadde gitt sitt bifall til statuttene. Det kom en umiddelbar og positiv reaksjon fra en rekke land. Det Norske Bibelselskap ga sin tilslutning på et møte 30. oktober 1946 til det som hadde skjedd i England. Biskop Berggrav ble organisasjonens første formann, Dr. John R. Temple dens første generalsekretær. I Geneve satt en ung legmann som hadde søkt å formidle bibler til Tyskland i krigsårene, Olivier Béguin. Han ble gitt i oppdrag å være avdelingssekretær i Geneve. Fra 1948 ble Béguin UBS' generalsekretær, og han er den som mer enn noen annen enkeltperson har fulgt UBS opp gjennom årene og bidratt til organisasjonens utvikling og innsats.

Det var spørsmål om hvor organisasjonen skulle ha sitt hovedsete. Mange røster hevet seg for at det burde bli i Geneve, men på dette punkt var Berggrav meget bestemt. Han foreslo at hovedsetet skulle være i London og i nær tilknytning til BFBS. Slik ble det også. Berggrav fortsatte som UBS' formann inn til 1957. Da ba han om å bli fritatt fra vervet av helbredshensyn. Hans etterfølger ble biskop F. D. Coggan, nå erkebiskop av York.

II

Det har tatt tid å bygge opp og utvikle UBS som organisasjon. Fra første stund av var en enig om at dette måtte ikke bli noe

super-bibelselskap. Det var lange tradisjoner som en måtte ta hensyn til. Først og fremst måtte BFBS være villig til å gi avkall på noen av sine arbeidsoppgaver, og noe av sitt arbeidsområde. I virkeligheten var det bare fire bibelselskaper som hadde vært misjonerende, BFBS, ABS, NBSS og NBS, — nå gikk det ut et kall til bibelselskaper i hele verden om å ta på seg en misjonerende og evangeliserende oppgave. Men da måtte også de selskaper som hadde spesielle arbeidsområder være villig til å slippe andre inn på disse områder. Vi vet ikke så meget om hvilke diskusjoner som har funnet sted i komitéene i BFBS, men sikkert er det at BFBS har vært villig til å «avta» for at arbeidet skulle «vokse». I mange år prøvde en seg fram med såkalte «Joint Agencies» både i Latin-Amerika, Afrika og Asia. Således fikk Det Norske Bibelselskap ansvar for et «Joint Agency» både på Madagaskar og i Uruguay og Paraguay. Men etter hvert fant en ut at dette var ikke den beste veien å gå.

I 1966 ble UBS reorganisert og vekten ble lagt på utbygging av regionale konferanser og komitéer. Det fins fire slike regional konferanser: Afrika, Asia og Pacific, Americas og Europa. På verdensplan er det en generalkomité som møter hvert tredje år og en eksekutivkomité som møter flere ganger om året. Høyeste myndighet hviler i rådet hvor det er en representant fra alle bibelselskaper som har fullt medlemskap i UBS. Samtidig med rådet holdes også en «Assembly», hvor en søker å få kirken til å uttale seg om sitt forhold til bibelselskapene og sine ønskemål når det gjelder bibelarbeidet.

Men det som har betydd mer enn noe annet, er at de forskjellige bibelselskaper hvert år gir opplysninger om hvor meget de kan bidra med til de felles oppgaver på verdensplan. Dette betyr at oppgavene må analyseres og sammenliknes og også prioriteres. Derved har det vært mulig å få til et World Service Budget.

Naturligvis har det vært skjær i sjøen, og fremdeles arbeider en på å forbedre strukturen for UBS. Det er slik det bør være i en omskiftende verden. En kan nok si at organisasjonen er blitt meget sterkere og den er også blitt meget større hva med-

lemstall angår. UBS begynte med 18 medlemmer, i dag er det 36 medlemmer og 14 selskaper som har «associate membership». Men hovedkvarteret for UBS er ikke vokset meget. Her har en prøvd å holde det hele på et meget beskjedent nivå. Hovedtyngden av arbeidet utføres delvis på et regionalt plan, delvis på det nasjonale plan.

III

Vanligvis gis en trefoldig definisjon av bibelselskapenes oppgave. De skal oversette, produsere og distribuere Guds Ord.

Det første og vel også det vanskeligste, er oversettelsesarbeidet. Da BFBS ble grunnlagt i 1804, regnet en med at minst én fullstendig bok i Bibelen var oversatt til 67 språk. I 1946 var tallet steget til 1.009. Bibelselskapene sto ikke bak alle disse oversettelser. Mange steder var det misjonærer som hadde vært bibeloversettere. Men produksjonen var gjerne bibelselskapenes sak.

Da siste verdenskrig var over, var det tydelig at her var mange uløste oppgaver, ikke bare gjaldt det å oversette til nye språk, men språk hadde også endret seg så sterkt at tidligere oversettelser var foreldet, tildels ubrukbare.

Dertil kom at det var gjort nye og meget viktige funn av bibelske manuskripter som en burde ta hensyn til, og endelig var en klar over at nå var det meget en kunne lære i oversettelsens vanskelige kunst av moderne lingvistikk.

ABS, BFBS og NBS hadde hver sine oversettelsesavdelinger. NBSS hadde også en del oversettere i arbeid, vesentlig misjonærer.

Allerede høsten 1947 innkalte Det Nederlandske Bibelselskap oversettere fra andre lands selskaper til den første i en lang rekke av konferanser i UBS' regi. Her er ikke stedet til å gi en fullstendig skildring av oversettelsesarbeidets utvikling og historie. I virkeligheten har enhver bibeloversettelse sin egen fascinerende historie. Men av dette felles oversettelsesarbeid er det blitt store

resultater. To navn bør nevnes i denne forbindelse: Dr. Hendrik Kraemer fra NBS. Han begynte sin misjonskarriere som bibeloversetter. Det annet navn som det er naturlig å nevne er Dr. E. A. Nida. Mer enn noen annen har han vært inspirator og drivkraft i den utvikling som har funnet sted. Et helt nytt oversettelsesbegrep er blitt utviklet, og det har resultert i en lang rekke bøker om bibeloversettelse (se litteraturlisten). Et tidsskrift for bibeloversettere har vært utgitt siden 1950, «The Bible Translator», og det sendes gratis til bibeloversettere over hele verden. Spesialister i antropologi, lingvistik og i de bibelske språk er blitt utdannet. De tjenestegjør som konsulenter og spesialister i de forskjellige regional konferanser.

Tidligere var det ofte misjonærer som gjorde pionerinnsetningen i bibeloversettelsesarbeidet, og det var misjonærer som reviderte og fortsatte arbeidet. (Jfr. «Norske misjonærer som bibeloversettere», red. H. Chr. Mamen.) Slik er det ikke lenger. I dag har de nasjonale kirkene selv søkt å finne oversettere, og UBS har ofte utdannet disse menn ved seminarer og institutter. Hele tiden har meget høye krav blitt satt til de oversettelser som skal utgis. I dag prøver en å lede bibeloversettelsen slik at en ikke begår alle de feil som en nybegynner ellers lett vil komme opp i.

Oversetterne har gjort klart det som mange visste på forhånd, at bibeloversettelsene er meget forskjellige, og de sikter også på forskjellige lesekreter. Det fins grader av lesekyndighet og av evne til forståelse. Dette gjelder like fullt i den vestlige verden som i Afrika og Asia. Derfor må oversetterne vite hvem de oversetter for, og dette må ha sine konsekvenser for oversettelsens form. For å illustrere hva som menes med dette, er det nok å nevne ABS' utgave *Today's English Version* som nå er solgt i ca. 30 mill. eksemplarer siden 1966. På spansk er kommet testament-utgaven «*Version Popular*», på tysk «*Das Neue Testament*», 1968, og endelig på fransk «*Bonne Nouvelles*» som kom dette år. I samtlige av disse utgaver er det gjort pionerarbeid og resultatene har vært langt større enn en hadde våget å håpe på.

Ovenfor er gitt tall på oversettelser henholdsvis i 1804 og 1946. Tallene for 1970 er som følger:

Minst én fullstendig bok av hele	
Bibelen oversatt til	1 431 språk
Bibelen oversatt til	249 språk
Ny-testamentet oversatt til	329 språk

(Her må det igjen nevnes at det er ikke UBS som står bak alle disse oversettelser, men hovedtyngden kommer fra UBS og medlemmene der.)

Om utviklingen har gått mer stille for seg i produksjonsarbeidet, så har det også her vært en utvikling. UBS har brukt både tid og krefter på å studere utviklingen i typografi, trykning og innbinding. Kvaliteten er blitt bedre og hva som er meget påfallende, er at det har lyktes å holde prisene på tilsvarende nivå som tidligere og i mange tilfelle å få prisene ned, til tross for at en i de fleste land opplever inflasjon.

I forbindelse med produksjon har en også studert bibellesevaner hos kristne mennesker i forskjellige land. Disse studiene gjorde det klart at det som leses av Bibelen, selv av meget trofaste kristne, er forholdsvis lite. Vanligvis er det Det nye testamente, og selv ikke hele Det nye testamente, Salmene, Jesaja, Jeremia og de mindre profetene, deler av 1. og 2. Mosebok og noen andre bøker med i kristnes lesevaner. Dette har fått bibelselskapene til å spørre om kirkene hjelper sine medlemmer nok med bibellesning og om ikke kristendommen er blitt anemisk mange steder på grunn av mangelfull bibellesning. Men dernest kommer at en i denne forbindelse også har oppdaget at mindre skrifter er en god vei til å nå nye lesere. Følgelig begynte en å produsere bibeldeler i store mengder. Her trengtes en ny form for lay-out og også nye illustrasjoner.

Når det gjelder produksjon, har UBS også gått ut over det trykte ord i og med at radio-programmer med Bibelen på lydbånd er blitt produsert for en rekke land og sendes ut gjennom de store misjonssendere, ikke minst til de land hvor det er umulig å nå fram i dagens situasjon på annen måte. For blinde har bibelproduksjon funnet sted enten på blindeskrift eller på grammofoonplater og lydbånd. I noen få av medlemselskapene har en

prøvd seg fram med kassetter, og nå er det tydelig at her trengs ny-produksjon i stor målestokk i årene som kommer.

Når det gjelder bibelspredning, kan bibelselskapene gjøre en del ved sine bibelhus, bibelforretninger og kolportører, men den vesentligste del må gjøres av kirkene, og ikke bare av prester og misjonærer, men av lege kristne.

I 1963 var distribusjonstallene i verden henimot 50 millioner skrifter. Da kalte UBS på ny-innsats for å tredoble distribusjonstallene i løpet av tre år. Det gikk ikke, det tok vel seks år for å tredoble dette tallet. I 1970 var distribusjonstallene som følger:

Bibler	5,16 mill.
Ny-testamenter	11,71 mill.
Enkeltbøker	32,84 mill.
Småskrifter	123,69 mill.
	<hr/>
	173,40 mill.

IV

Hittil har det vært vanlig å planlegge bibelselskapenes arbeid for et år om gangen. I dag er det blitt tydelig at det er nødvendig å planlegge for fem eller ti år om gangen. Og så kan en spørre: Hvor går veien i 1970-årene?

Strukturmessig sikter en på at det lokale senter og det nasjonale bibelselskap må bli sterkere og ta mer ansvar, både for sine nære oppgaver og også for oppgaver på verdensplan. Ethvert selskap bør være misjonerende i den forstand at det også gjør noe for bibelselskaper i andre land. Dernest søker en å utvikle et regionalt senter med de spesialister som trengs både når det gjelder oversettelse, produksjon og distribusjon. Hovedsentret på verdensplan vil fortsatt være i London, men også i New York på grunn av den veldige innsats som gjøres av ABS. Målet er at ethvert medlem av UBS skal delta i noe av planleggingsarbeidet og være med på oppstaking av linjer for arbeidet i årene som kommer.

Når det gjelder bibelspredning, er en absolutt avhengig ikke

bare av kontakt med alle kirkesamfunn, men også med den enkelte kristne. Det er helt tydelig at bibelspredning og evangelisasjon er ikke bare en organisert kirkes oppgave, men den enkelte kristnes oppgave. Dette er blitt forstått både i Latin-Amerika, Afrika og Asia. Men i den vestlige verden er det ikke fullt så naturlig å se dette ennå.

Men hvor er de farlige skjær i sjøen i årene som kommer? Når en organisasjon vokser, vil det bestandig også oppstå muligheter for splittelser. UBS har stort sett unngått dette, men enkelte steder har det skapt vansker at noen av selskapene praktiserer å utgi De apokryfiske bøker sammen med De kanoniske bøker. Dette var så å si uoverstigelige hindringer i forrige århundre, men vanskene er der fremdeles.

Det store nye i 60-årene var at den katolske kirke begynte å vise slik interesse for bibelarbeidet og ba om hjelp, og fikk hjelp fra UBS. (Se min artikkel i Norsk Tidsskrift for Misjon nr. 2, 1969, side 117ff: Mot en felles bibel og felles oversettelser?) I en rekke land foregår nå felles oversettelsesarbeid og også felles produksjon. I andre land kjennes dette fellesarbeid som unaturlig, og i andre land igjen er det et så stort problem at det gjør samarbeidet med UBS mindre naturlig enn tidligere. I virkeligheten er ikke dette noe nytt. Da bibelselskapene ble startet, sørget en del av dem for bibler til katolske kristne, men senere ble dette stanset. Nå er det tatt opp igjen, og det i så stor målestokk at denne distribusjon også har vært en økonomisk belastning. Når den katolske kirke i misjonsland kjøper bibler som er sterkt subsidierte i stort antall, koster det penger. Men det er ikke bare vansker. For mange, både protestanter og katolikker, sees dette som en enestående mulighet til at Guds Ord mange steder skal få fritt løp i den katolske kirke. UBS har fulgt bibelselskapenes tradisjoner i denne sak og har prøvd å være en tjener, ikke bare for den katolske kirke, men for alle kristne kirkesamfunn. En kunne ha ventet større støtte fra kirkenes side enn hva som er tilfellet i mange land. I dag må en spørre etter denne støtte når det kalles så meget på bibelselskapenes innsats, og alt blir mer kostbart i vår verden. Nå er hundrevis av oversettelser

i arbeid. Det vil bli problematisk av rent økonomiske grunner når alle disse oversettelser skal produseres i løpet av 1970-årene.

UBS har gjennomgått en utvikling og enkelte aspekter av arbeidet tar seg annerledes ut i dag enn for 25 år siden. Men på ett område har det ikke vært ytret noe ønske om endring, det er når det gjelder formålet for UBS: å arbeide for og sørge for at ethvert menneske på denne jord får Guds Ord på sitt eget språk, og det til en pris som han har råd til å betale.

LITTERATURLISTE

UBS Bulletin, særlig nr. 86, 1971.

James Moulton Roe: A History of The British and Foreign Bible Society 1905–1954, særlig s. 432ff.

Alf Hauge: Nybrott på gammel arbeidsmark, 1966.

Referat fra samtlige UBS Eksekutiv- og Rådsmøter fra 1947 og til dags dato foreligger i trykket form, utgitt av UBS, London.

E. A. Nida: Toward a Science of Translating, Leiden 1964.

UBS har utgitt en serie med publikasjoner og bøker til hjelp for oversettere. Her kan særskilt nevnes:

A. R. Hulst: Old Testament Translation Problems, Leiden 1960.

R. G. Bratcher og E. A. Nida: Translator's Handbook on Mark, Leiden 1961.

R. G. Bratcher: Old Testament Quotations in the New Testament, New York 1967.

W. A. Smalley m.fl.: Orthography Studies, London 1964.

W. L. Wonderly: Bible Translations for Popular Use, London 1968.

R. G. Bratcher og J. A. Thompson: Bible Index, London 1970.

J. Reiling og J. L. Swellengrebel: A Translator's Handbook on the Gospel of Luke.
